

A partir del febrer del 1936, l'Oficina de Correcció d'Originals passa a ésser sostinguda econòmicament per totes les seccions de l'Institut, i no únicament per la Secció Filològica (Actes SF, 10.2.1936), fet que confirma que corregien habitualment textos per a les altres seccions. Tanmateix, no hem trobat les nòmines corresponents, per la qual cosa no sabem si Rosalina Poch i Eduard Artells —que ja no apareixen en les nòmines del 1937— hi van treballar efectivament o no.

L'any 1937 hi treballaren com a fixos Emili Guanyavents i Sebastià Sánchez-Juan, mentre que Josep Climent hi col·laborà externament revisant textos escolars per al Comitè de Llengua de la Generalitat de Catalunya. Per l'octubre d'aquell any, encara consten pagaments de la Generalitat de Catalunya a les Oficines Lexicogràfiques, a l'Oficina de Correcció d'Originals i a l'Atlas Lingüístic per feines diverses (Balcells i Pujol, 2002, p. 308).

En canvi, durant l'any 1938, a l'Oficina de Correcció d'Originals hi ha, del gener al desembre, Emili Guanyavents, Sebastià Sánchez-Juan i Josep Climent com a fixos de l'Oficina.

El 26 de gener de 1939 començà una nit fosca i inacabable de clandestinitat cultural i política i de dictadura ferotge que s'allargassà fins al 20 de novembre de 1975.

6.7. *La clandestinitat forçada (1940-1975)*⁵³

L'any 1942, l'Institut repregué —d'una manera clandestina, òbviament— les seves activitats. Ramon Aramon i Serra, que fou, primer, secretari redactor de la Secció Històrico-Arqueològica el 1930 (vegeu la figura 14, en el § 5.1) i, després, col·laborador de les Oficines Lexicogràfiques a partir del 1933 (vegeu també els § 5.1 i 6.2.1), en dues reunions consecutives del Ple, esdevingué membre numerari i secretari general de l'IEC (Actes Ple de l'IEC, 1.5.1942 i 15.5.1942, respectivament). En aquells moments precaris, i durant bastant de temps, Ramon Aramon s'encarregà de totes les tasques que calia fer, incloent-hi la correcció de textos quan esqueia —perquè no hi havia corrector o per algun altre motiu— (Actes Ple de l'IEC, 10.11.1951). No hi havia normalitat possible durant la postguerra en el funcionament de l'Institut, ja que, inicialment, Aramon només podia comptar, en les tasques de secretaria, amb l'estreta col·laboració de M. Montserrat Martí i Bas des del 1943, en què abandonà la seva carrera professional com a bibliotecària per a consagrar-se a l'Institut, i més endavant amb la de la també bibliotecària Maria Riera i Llorca (Carbonell, 2007, p. 200-208).

Francesc Torres i Ferrer, com a corrector professional a partir del 3 de desembre de 1943 (vegeu també el § 6.2.1),⁵⁴ i els secretaris redactors que van romandre s'encarregaven de la correcció de les publicacions de l'Institut. Cal tenir present que tan sols el corrector de l'IEC es dedicava a una sola feina —cor-

53. Agraïm molt especialment a Núria Aramon la gentilesa que ha tingut de llegir, esmenar i completar amb cura la informació que conté aquest epígraf.

54. Francesc Torres i Ferrer (1876-1944) ingressà com a auxiliar de les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut, segurament, a la tardor del 1912; per bé que no s'han conservat documents de

regir—, mentre que els altres auxiliars i col·laboradors de la Secretaria General duïen a terme tota mena de tasques, les quals, en algun moment, podien incloure la correcció de textos.

D'altra banda, Ricard Albert i Llauro (Actes Ple de l'IEC, 8.11.1947),⁵⁵ llicenciat en història i secretari redactor de la Secció Històrico-Arqueològica abans de la guerra, s'hi reincorporà també el 1943 per a coadjuvar a les tasques de la Secretaria General, encara que no específicament en la correcció de textos pròpiament dita.

Cal parlar esment que, amb la reorganització de l'Institut de postguerra, els correctors de textos de l'Institut no es van reincorporar a les Oficines Lexicogràfiques (ço és, a la Secció Filològica) perquè aquestes no es van poder reconstituir; per tant, van quedar adscrits a la Secretaria General de l'IEC. En les diferents actes del Ple i dels altres òrgans de l'Institut són anomenats, de tant en tant, els col·laboradors que hi treballaven o hi havien treballat; ho resumirem cronològicament.

El mes de febrer del 1944 traspasà Francesc Torres i per l'abril es reincorporà Josep Miracle i Montserrat (Actes Ple de l'IEC, 8.11.1947; vegeu també el § 6.2.1),⁵⁶ que ja havia col·laborat amb les Oficines Lexicogràfiques l'any 1937.

Pel novembre del 1947 Ricard Albert deixà de treballar fix a l'Institut i passà a col·laborar-hi externament (Actes Ple de l'IEC, 8.11.1947).

L'1 de març de 1948 s'hi incorporà Jordi Carbonell,⁵⁷ com a secretari redactor de la Secretaria General (Actes Ple de l'IEC, 7.2.1948), per bé que sabem que també es dedicà a tasques de correcció, com ara les proves d'impremta del *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC; Actes SHA i SF, 27.1.1954, i Actes Ple de l'IEC, 15.1.1955). Nomenat membre de l'Institut el 19 de maig de

99

pagament a l'Arxiu de l'IEC en què figuri aquesta persona, sinó des del mes de gener del 1913. Bon coneixedor de les principals llengües romàniques, a més de l'anglès, l'alemany i les llengües escandinaves, era traductor i corrector, i féu feines de lexicògraf a l'IEC. El 3 de desembre de 1943 es reincorporà a l'IEC, després de la maltempada de la Guerra Civil, i es pot considerar que fou, fins al seu traspàs —esdevingut, malauradament, el 21 de febrer de l'any següent—, el responsable de correcció (tot i que sota la tutela del nou secretari general, Ramon Aramon).

55. Sabem que, prèviament, col·laborava amb la Secció Històrico-Arqueològica (acta de la reunió conjunta de la SHA i la SF del 20 de novembre de 1943).

56. Josep Miracle i Montserrat (1904-1998) era escriptor. De formació lingüística autodidacta, fou deixeble de Pompeu Fabra i treballà a l'Editorial Selecta. Des de la quarta edició del *Diccionari general de la llengua catalana* (1966) revisà i amplià, de vegades amb criteris personals potser discutibles, el contingut del diccionari. També va publicar diccionaris propis, com el *Diccionari nacional de la llengua catalana* (1993), biografies, novel·les i poemes. El 1983 li fou concedida la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

57. Jordi Carbonell i de Ballester (nat el 1924) és filòleg i polític. Secretari redactor de l'IEC i de la Secció Filològica, n'esdevingué membre el 1972, i del 1991 al 1996 dirigí l'Oficina d'Onomàstica. Ha estat director de la *Gran enciclopèdia catalana* entre el 1965 i el 1971. Professor dels Estudis Universitaris Catalans, de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Catalana d'Estiu, ha estat catedràtic de la Universitat de Càller. És autor de múltiples llibres i articles de literatura i història. És membre fundador de l'Associació de Sociolingüistes de Llengua Catalana i de la Societat Catalana d'Estudis Històrics. Ha estat guardonat amb la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1984), la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya (2001) i la Medalla d'Honor de Barcelona (2002).

1972, fou designat secretari general adjunt de l'IEC el 27 de setembre del mateix any (Actes SF, 27.9.1972).

Des de l'abril del 1949, Josep Miracle deixà de treballar fix a l'Institut i passà a col·laborar-hi externament (Actes Ple de l'IEC, 9.4.1949).

El 29 d'octubre de 1949, Ramon Aramon comunicà al Ple de l'IEC que Enric Hernández i Roig⁵⁸ hi havia entrat a treballar d'auxiliar de la Secretaria General (Actes Ple de l'IEC, 29.10.1949).

El 1950, Oriol Martorell i Codina⁵⁹ s'hi incorporà per a substituir Jordi Carbonell i Enric Hernández i Roig, que s'hagueren d'absentar temporalment (Actes Ple de l'IEC, 28.10.1950; vegeu també «Memòria del curs 1950-1951», a *Memòries inèdites de l'IEC (1932-1984)* —Barcelona. Arxiu IEC. Memòries inèdites, top. 10, f. 8b—). Enric Hernández i Roig s'hi reintegrà l'abril del 1951 (Actes Ple de l'IEC, 30.4.1951) i Jordi Carbonell ho féu el juliol del 1952 (Actes Ple de l'IEC, 25.10.1952).

Durant el curs 1950-1951 causà baixa Emili Vallès, secretari redactor que havia estat col·laborador de les Oficines Lexicogràfiques (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2007, p. 91).

Per l'abril del 1951, Eduard Artells s'incorporà novament al servei —re-cordem que havia treballat per a les Oficines Lexicogràfiques entre el 1932 i el 1937— (Actes Ple de l'IEC, 30.4.1951; vegeu també el § 6.6), i hi treballà com a «corrector oficial» de l'Institut fins que morí el 28 de gener de 1971 (Actes Ple de l'IEC, 19.2.1971).

Per la transcendència que ha tingut durant tants anys com a obra normativa de referència per a la llengua catalana, escau de fer constar que, l'any 1954, la correcció de les proves d'impremta de la segona edició del *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC), duta a terme per Josep Miracle i Montserrat i Bartomeu Bardagí i Moras^{60, 61} per encàrrec de l'editor Antoni López i Llausàs, fou

58. Enric Hernández i Roig (1927-2003) era llicenciat en filologia romànica i aparellador. Publicà diversos articles en la revista *Estudis Romànics*, fou el responsable de l'apèndix sobre l'ús de les preposicions que acompanya la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra del 1956 i redactà el *Vocabulari bàsic de la construcció* (1979). Fou vocal del Consell Supervisor del TERMCAT del 13 de maig de 1983 al 21 de febrer de 2000.

59. Oriol Martorell i Codina (1927-1996) era director musical, pedagog i historiador. Llicenciat en història, fou catedràtic d'història de la música de la Universitat de Barcelona. Entre altres distincions, rebé el Premi d'Honor Jaume I de la Fundació Lluís Carulla (1983), la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1984) i la Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona (1991).

60. Bartomeu Bardagí i Moras (1915-2003) era corrector, professor de català, lexicògraf i cantant d'òpera. Treballà de corrector a l'Oficina de Correcció d'Estil de la Diputació de Barcelona, que era dirigida per Cèsar August Jordana i Mayans, entre el novembre del 1932 i el maig del 1933, i de redactor de la *Gran enciclopèdia catalana* des del volum 3 (1971); creà, juntament amb Joan Fortuny i Escoda, la secció de correctors del diari *Auvi* a partir del 1976, i fou també mecanògraf i corrector de les obres de l'escriptor Josep Pla, a més de traductor al català dels textos en espanyol d'aquest autor. Com a tenor, va arribar a cantar al Gran Teatre del Liceu i va enregistrar uns quants discos d'òpera. L'any 1983 fou distingit amb el Premi Jaume I d'Actuació Cívica Catalana, de la Fundació Jaume I.

61. Agraïm a Magdalena i Pere Bardagí, fills de Bartomeu Bardagí, l'obsequi del llibre *Humor amb lletra i música* (Barcelona, La Campana), que el seu pare va publicar l'any 1991 i que

controlada des de l'IEC per Ramon Aramon (Actes Ple de l'IEC, 15.1.1955), tasca que li fou encomanada per l'Institut (SHA i SF, 27.1.1954) i, posteriorment, agraïda de manera explícita (Actes Ple de l'IEC, 6.11.1954). L'assistí en aquesta tasca Jordi Carbonell i de Ballester.

El mes de gener del 1962 Jordi Carbonell renuncià el càrrec de secretari redactor perquè tenia altres obligacions professionals i per raons de salut (Actes Ple de l'IEC, 16.3.1962).

Núria Aramon i Stein,⁶² filla de Ramon Aramon, començà a col·laborar externament amb la Secretaria General de l'Institut els anys seixanta del segle passat —potser a partir de l'any 1964— (Actes Ple de l'IEC, 4.12.1964), per bé que no hem trobat la data exacta en les actes del Ple ni de la Secció Filològica; però sabem del cert que s'hi incorporà com a col·laboradora fixa l'any 1973, una època en què era difícil de trobar algú que s'avingués a la baixa retribució que podia oferir la corporació.⁶³

El 26 de juny de 1969, Josep M. de Casacuberta recorda, davant el Ple de la Secció Filològica, que la tasca de revisió de les publicacions de l'Institut ja està prou ben atesa des de la Secretaria General, amb la inestimable col·laboració d'Eduard Artells, i que no sembla indispensable recuperar les antigues «oficines de correcció d'originals» (Actes SF, 26.6.1969). Tanmateix, entre l'estiu i la tardor del mateix 1969 s'hi incorporà, a temps parcial, Josep Llobera i Ramon.⁶⁴ Arran del traspàs d'Eduard Artells, passà a treballar-hi a temps complet a partir del mes de febrer del 1971.⁶⁵

recull molts moments que va viure durant l'època de corrector, i també a Josep Llobera les fotocòpies que ens ha facilitat de les pàgines 27 a 38 del llibre d'Albert Manent *Semblances contra l'oblit* (Barcelona, Destino, 1990), que també tracten amb detall de la figura de l'insigne corrector.

62. Núria Aramon i Stein (nada el 1940) és llicenciada en filologia romànica. Traductora de l'alemany i de l'italià al català. Professora a l'Ateneu Barcelonès i a l'Escola de Bibliotecàries dels primers cursos de català que es feren després de la Guerra Civil (anys seixanta), impartí també aquesta disciplina a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona (per iniciativa dels estudiants) i als Estudis Universitaris Catalans (dins els cursos d'estiu per a estrangers). Dins l'Institut ha estat col·laboradora de la Secretaria General en diferents tasques, entre les quals ha dut a terme feines lexicogràfiques. Creà i constituí la biblioteca de llengua i literatura catalanes de la Secció de Català del Seminari de Filologia Romànica de la Universitat de Bochum (Alemanya). Lexicògrafa i redactora en la primera etapa de la *Gran enciclopèdia catalana* (que començà a sortir publicada l'any 1969), és coautora o assessora de diversos vocabularis (música, belles arts, comunicació). Assessora lingüística de teatre, de televisió i de doblatge de cinema, ha corregit molts textos d'especialitat i de llengua general; cal destacar la col·laboració lexicogràfica en la primera edició del diccionari normatiu de l'Institut (1995) i la revisió lingüística del *Diccionari manual de la llengua catalana* publicat per l'IEC l'any 2000.

63. Núria Aramon, comunicació personal.

64. En l'acta del Ple de l'IEC del 28 de novembre de 1969, el secretari general de l'IEC, Ramon Aramon, explica que, en la reunió de la Secció Filològica del dia 26 de juny de 1969, s'acordà de demanar, amb vista al restabliment de les Oficines Lexicogràfiques, un col·laborador que pogués treballar tres hores diàries. No hem trobat cap nomenament relacionat amb aquesta demanda; tanmateix, per aquelles dates es va incorporar a l'Institut com a corrector Josep Llobera.

65. Josep Llobera i Ramon (nat el 17 de novembre de 1922, va traspasar el 15 de desembre de 2011, quan eren a punt d'entrar en màquines aquestes pàgines), de formació quasi autodidacta, és professor de català, traductor i corrector. Els anys seixanta dugué a terme diversos treballs de toponímia per encàrrec de Joan Coromines i va col·laborar en la *Gran enciclopèdia catalana* des del volum 3 (1971). L'any 1978 corregí amb una gran destresa la versió catalana de la Constitució espanyola. A proposta d'Albert Jané, el substituï l'any 1985, encara que per poc temps, en la redacció

Jordi Moners i Sinyol (el seu primer cognom era, legalment, *Monés*) col·laborà amb Josep Llobera fins a l'any 1977, en què deixà de treballar per a l'Institut.⁶⁶ Era considerat el corrector segon de l'Institut, després de Llobera (Actes Ple de l'IEC, 18.2.1977).

6.8. *La restauració de la democràcia (1976-1988)*

El Reial decret 3118/1976, del 26 de novembre, pel qual s'atorgà reconeixement oficial a l'Institut d'Estudis Catalans, conferí a l'IEC caràcter de garant de la unitat lingüística i cultural dels Països Catalans (BOE núm. 18, del 21.1.1977), però li costà el càrrec a Gabriel Ferraté i Pascual, que aleshores era director general d'Investigació del Ministeri d'Educació i Ciència espanyol, al cap de tres dies d'haver sortit publicat en el BOE (Balcells, Izquierdo i Pujol, 2007, p. 217).

La restauració de la Generalitat de Catalunya l'any 1980 va significar també un relleu de l'Institut d'Estudis Catalans, per bé que no immediatament, perquè les autoritats polítiques del país l'havien arribat a considerar un ens envellit i inoperant, com a resultat de l'estat de postració en què quedà la institució a causa de la dictadura franquista.

En la *Memòria* del curs 1982-1983, Ramon Aramon recorda els correctors Isidre Illa i Bonet i Joan Russinyol i Soler —que potser havien estat també col·laboradors externs de l'Institut— el quals havien traspassat durant l'any 1982 (IEC, *Memòria* 1982-1983, p. 10).

El corrector de l'Institut, Josep Llobera i Ramon, pogué disposar de la col·laboració de Jordi Moners i Sinyol (que, com hem dit més amunt, causà baixa el 1977).

A proposta del secretari general, Ramon Aramon, el Consell Permanent aprovà en principi de contractar Joan Fortuny i Escoda com a corrector perquè ajudés Josep Llobera, però ho deixà pendent de confirmar al cap d'un mes, segons que es complissin les expectatives de subvencions (Actes CP, 9.4.1987). De fet, sembla que només hi arribà a treballar durant dos o tres mesos de l'any 1987.⁶⁷

de la columna «El llenguatge» del diari *Avui*. Fou membre de la Junta Assessora per als Estudis de Català (JAEC). Ha estat guardonat amb diverses distincions: el 1956 guanyà el Premi Eduard Brossa de la Societat Catalana de Geografia per la seva obra *Els noms de lloc de les terres catalanes: Cornellà de Llobregat*; el 1967 obtingué el Premi Fundació Huguet, per la seva obra *El català bàsic*; el 1996 rebé la Medalla d'Or de la Ciutat de Cornellà per la seva actuació cívica a favor de la cultura catalana, i el 2004 li fou atorgada per la Generalitat de Catalunya la Creu de Sant Jordi. Ha publicat, entre altres obres, *El català bàsic* (1a ed., 1968; 2a ed., 1973), *Toponímia de Cornellà de Llobregat* (1998) i *El Cornellà dels anys trenta* (2000).

66. Jordi Moners i Sinyol (nat el 1933) és filòleg i polític; fundà el Partit Socialista d'Alliberament Nacional (1968) i pertangué al Moviment de Defensa de la Terra (1983-1989) i a Catalunya Lliure (1989-1996). Com a professor, ha participat diverses vegades en la Universitat Catalana d'Estiu. Traduí al català l'obra *El capital*, de Karl Marx, i el 1976 va publicar *Síntesi d'història dels Països Catalans*.

67. Josep Llobera, comunicació personal. Joan Fortuny i Escoda fou cap de correctors de la primera època del diari *Avui*, periòdic que començà a sortir diàriament el 23 d'abril de 1976.